

Funktsionaalprogrammeerimise meetod

Varmo VENE
Arvutiteaduse Instituut
Tartu Ülikool

EMAIL: `varmo@cs.ut.ee`

WWW: `http://www.cs.ut.ee/~varmo/MFP2005/`

LIST: `ati.funprog@lists.ut.ee`

Administratiivset

- Praktikumid annavad 40 % lõpphindest:
 - 1. kodutöö 10 % ja 2. kodutöö 30 %
 - Kodutöid võib teha kuni 4 liikmelistes rühmades
 - Praktikumijuhendajad võivad anda boonust 1 hindepalli ulatuses
- Eksam annab 60 % hindest:
 - Eksam on kirjalik, 5 ülesannet, aega 2 tundi
 - "Proovieksam" toimub nov. lõpp / dets. algus (pole kohustuslik, kuid eduka soorituse korral läheb arvesse päris eksamina)

Programmeerimiskeelte paradigmad

- Imperatiivsed keeled
 - Protseduursed keeled — Fortran, Pascal, C, Ada
 - Objektorienteeritud keeled — Smalltalk, C++, Java
- Deklaratiivsed keeled
 - Funktsionaalsed keeled — Scheme, ML, Haskell
 - Loogilised keeled — Prolog, Gödel, Mercury

Funktsionaalsete keelte põhiomadused

- Puudub programmi oleku mõiste
 - Puuduvad kõrvalefektid, muutujad
 - Ilmutatud viidatavus (referential transparency)
- Rikkad abstraktsioonivahendid
 - Andmeabstraktsioon
 - Kõrgemat-järku funktsioonid
 - Laisk väärtustamine
- Võimas tüübisüsteem
 - Staatileine tüübikontroll, tüüpide tuletamine
 - Polümorfism (parameetriline, 'ad-hoc')

FP lühiajalugu

- Kombinaatorloogika (Schönfinkel, H. Curry)
- Lambda-arvutus (A. Church)
- Lisp (J. McCarthy 1958)
- ISWIM (P. Landin 1965)
- FP (J. Backus 1977)
- ML ja polümorfne tüübisüsteem (R. Milner 1978)
- Hope, Sasl, Miranda, ... (1980 – 85)
- Haskell (1988)

Funktsionaalne keel Haskell

- Lühiajalugu
 - 1987** loodi Haskell'i komitee
 - 1988** esimene keelekirjeldus (v. 1.0)
 - 1999** Haskell98 (Standard Haskell)
- Kodulehekülg: <http://www.haskell.org/>
- Realisatsioonid
 - hugs** interpretaator, Portland, Yale
 - ghc** kompilaator, Glasgow
 - nhc** kompilaator, York
 - hbc** kompilaator, Chalmers

Hugs 98

- Hugs = Haskell Users Gofer System
- <http://www.haskell.org/hugs>
 - Win95/NT, Unix, Linux, ...

- Käivitamiseks shelli käsurealt:

```
hugs [options] [file]
```

- Keskkonnamuutujad:

```
setenv HUGSFLAGS '-E"emacsclient +%d %s"'
```

Haskell

- Programmi struktuur
 - Programm koosneb moodulitest
 - Peamooduli nimi Main
 - Vaikimis laaditakse sisse moodul Prelude
- Mooduli struktuur
 - Mooduli päis (mooduli nimi ja eksportlist)
 - Deklaratsioonid (impordid, funktsioonide tüübid, ...)
 - Definitsioonid (andmetüüpide, funktsioonide)

- Näide

```
module Hello (hello) where
hello :: String
hello = "Hello, World!"
```


Haskell

- Tüüpide deklareerimine

$fname_1, fname_2, \dots, fname_n :: type$

- Ei ole kohustuslik, kuna süsteem suudab tavaliselt ise tüübid tuletada
- On soovitatav, kuna aitab vastavaid funktsioone dokumenteerida
- Mõningatel juhtudel ei saa süsteem ise hakkama

- Tüübideklaratsioonid võivad esineda ka avaldistes

$3 * (5 :: Int) + 4$

- NB! — tüüpide nimed algavad suurte tähtedega, funktsioonide nimed väikestega

Haskell

- Funktsioonide defineerimine

$$fname\ arg_1\ \dots\ arg_n = expr$$

- Võrduse vasakpool koosneb funktsiooni nimest ja argumentide näidistest
- Võrduse parempool koosneb defineerivast avaldisest

- Näide — faktoriaal

```
-- fact1 on defineeritud tingimusavaldisel abil
fact1 n = if n == 0 then 1
          else n * fact1 (n - 1)
```

Haskell

- Avaldise väärtustamine (reduktsioon)
 - Leitakse funktsiooni defineeriv võrdus
 - Avaldis asendatakse võrduse parema poolega
 - Formaalsed parameetrid asendatakse tegelike argumentidega
 - Kogu protsessi korratakse kuni rohkem ei saa

```
fact1 2  ⇒  if 2 == 0 then 1 else 2 * fact1 (2 - 1)
          ⇒  2 * fact1 1
          ⇒  2 * (if 1 == 0 then 1 else 1 * fact1 (1 - 1))
          ⇒  2 * (1 * fact1 0)
          ⇒  2 * (1 * (if 0 == 0 then 1 else 0 * fact1 (0 - 1)))
          ⇒  2 * (1 * 1)           ⇒  2
```

Haskell

- Ühe funktsiooni defineerimiseks võib kasutada mitut võrdust
- Väärtustamisel kasutatakse (tekstuaalselt) esimest "sobivat"

```
{- fact2 on defineeritud näidistega sobitamise abil;  
   töötab ainult 32bitiste täisarvudega -}
```

```
fact2 :: Int -> Int
```

```
fact2 0 = 1
```

```
fact2 n = n * fact2 (n-1)
```

```
-- fact3 on defineeritud "valvurite" abil
```

```
fact3 :: Integer -> Integer
```

```
fact3 n | n == 0      = 1
```

```
        | otherwise = n * fact3 (n-1)
```

Haskell

- Variatsioonid faktoriaalile

```
-- see ei lähe lõpmatusse tsüklisse
```

```
fact4 :: Integer -> Integer
```

```
fact4 n | n == 0  = 1
```

```
        | n >= 1  = n * fact4 (n-1)
```

```
-- samad sõnad, kuid saavutatud n+k näidiste
```

```
-- kasutamise abil
```

```
fact5 :: Integer -> Integer
```

```
fact5 0      = 1
```

```
fact5 (n+1) = (n+1) * fact5 n
```

Haskell

- Variatsioonid faktoriaalile

```
-- akumulaatorit kasutav faktoriaal
-- defineeritud where konstruktsiooni abil
fact6 :: Integer -> Integer
fact6 n = fact6' 1 n
           where fact6' a 0 = a
                 fact6' a n = fact6' (a*n) (n-1)

-- standardne iteratiivne definitsioon kasutades
-- eeldefineeritud funktsiooni product ja
-- aritmeetilise jada konstruktsiooni
fact8 :: Integer -> Integer
fact8 n = product [1..n]
```

Haskell

- Paigutusreeglid
 - Paigutus määrab ära definitsioonide kuuluvuse
 - Kõik sama taseme definitsioonid peavad algama täpselt samast veerust

```
a = b + c
  where b = 1
         c = 2
d = a * 2
```

- Ilmutatud grupeerimine

```
{a = b + c
  where {b = 1;
         c = 2}};
d = a * 2}
```